

Ks. Tomasz JAKUBIAK

UPOWAŻNIENIE DO SŁUCHANIA SPOWIEDZI WG KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Treść: 1. Sposoby uzyskiwania „*facultas*”, 1.1. „*Facultas*” uzyskane *ipso iure*, 1.2. „*Facultas*” uzyskane na mocy sprawowanego urzędu, 1.3. „*Facultas*” uzyskane *ex concessione*, 2. Utrata „*facultas*” do spowiadania, 3. Ograniczenie upoważnienia do spowiadania

Słowa kluczowe: upoważnienie do słuchania spowiedzi, sakrament pokuty, spowiedź, pokuta.

Keywords: Faculty of hearing confessions, Sacrament of penance, Confessions, Penance.

Oficjalna nauka papieży i soborów ogłoszona w kolejnych wiekach i obowiązująca do dnia dzisiejszego¹, jasno wyraża pogląd, że tylko kapłani mają władzę odpuszczania grzechów, niezależnie od ich własnej świętości.² Chociaż absolucja sakramentalna jest aktem władzy święceń kapłańskich i jako taki zawsze była postrzegana, to jednak przyjęcie sakramentu święceń nie wystarcza do ważnego sprawowania sakramentu pokuty.³ Dokumenty Kościoła zwracające uwagę na niewystarczalność sakramentu święceń do ważnego wysłuchania spowiedzi, udzielenia lub odmówienia rozgrzeszenia, zawierają na przestrzeni wieków różną terminologię dla wyrażenia tej normy prawnej.⁴ Przykładowo w Kodeksie prawa kanonicznego z 1917 roku ustawodawca mówiąc o szafarzu sakramentu pokuty, stwierdził, że do ważnego jego sprawowania kapłan (*sacerdos*) potrzebuje władzy jurysdykcyjnej (*potestas iurisdictionis*).⁵ Wraz z wejściem w życie Kodeksu prawa kanonicznego Jana Pawła II, uległ zmianie termin określający władzę, jaką musi posiadać spowiednik. Zamiast wyrazu „*iurisdictio*” pojawił się wyraz „*fa-*

¹ Por. *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus fontium adnotatione et indice analytico-alphabeticum auctus. Libreria Editrice Vaticana 1989. Tłum. polskie: Kodeks prawa kanonicznego, przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984, kan. 965. (dalej KPK 1983)

² Por. M. PASTUSZKO, *Sakrament pokuty i pojednania*, Kielce 1999, 171-173.

³ Por. Z. JANCZEWSKI, "Upoważnienie do spowiadania w sprawowaniu sakramentu pokuty i pojednania", *Wiadomości Diecezjalne* 57(1989) nr 10, 393.

⁴ Por. Sobór Laterański IV, 1215 r., konstytucja 21,1.3, w: DSP 2, 258-259; R. SZTYCHMILER, "Licencja", w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, Lublin 2004, 987; Sobór Florencki, sesja 8, 22.11.1439, bulla *Exultate Deo*, p. 17a-17c, w: DSP 3, 518-521; Sobór Trydencki, Sesja 14, 25.11.1551, rozdz. 6-7, w: DSP 4, 495-497; Sobór Trydencki, Sesja 23, 15.07.1563, kan. 15; w: DSP 4, 703. (DSP – *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski*, opr. A. BARON, H. PIETRAS, t. 1-4, Kraków 2002-2005.)

⁵ Por. *Codex Iuris Canonici* Pii X Pontificis Maximi iussu digestus. Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus. Praefatione, fontium annotatione et indice analytico-alphabeticum ab E.mo Petro Card. Gasparri auctus, Romae 1936, kan. 871-872. (dalej CIC 1917)

cultas”.⁶ Po raz pierwszy termin „*facultas*” został użyty już w „*Ordo paenitentiae*” z 1974 roku.⁷ Zmiana terminologii pociągnęła za sobą zmianę rozumienia natury tegoż upoważnienia.

Upoważnienie (*facultas*), o którym mowa, oznacza, że szafarz może posiadaną władzę święceń wykonywać w stosunku do określonych wiernych.⁸ Nie otrzymuje on nowej władzy, lecz zostaje zaktualizowana możliwość wykonywania w zakresie sakramentu pokuty władza otrzymana wraz z przyjęciem święceń w stopniu prezbitera.⁹ Dzięki „*facultas*” zdatność albo moc do rozgrzeszania, jaką kapłan uzyskał wraz z przyjęciem święceń, może być ważnie spożytkowana wobec penitenta proszącego o absolucję.¹⁰ Kapłan rozgrzesza mocą władzy święceń, którą Kościół może ograniczyć. Dzieje się tak dlatego, aby biskupi mieli prawo pozbawić prezbitera uprawnień do sprawowania tegoż sakramentu.¹¹

Zmiana terminu „*iurisdictio*” na „*facultas*” w kanonach poświęconych szafarzowi sakramentu pokuty i pojednania przyniosła ze sobą także problemy. Okazało się, że dotychczas precyzyjny termin „*iurisdictio*”, zastąpiony wyrazem „*facultas*” jest niezwykle trudno przełożyć na język polski. Tłumaczenie i rozumienie terminu „*iurisdictio*” określającego przez kilkaset lat władzę, jaką musi posiadać spowiednik dla ważnego sprawowania sakramentu pokuty, nie wiązało się z żadnymi problemami. Termin ten pochodzący z prawa rzymskiego, był dla wszystkich jasny i wystarczająco precyzyjny w użyciu. Natomiast wraz z wejściem w życie kodeksu z 1983 roku pojawiły się problemy. Wielość tłumaczeń terminu „*facultas*” ukazuje złożoność tego zagadnienia.

W tłumaczeniu na język polski kodeksu Jana Pawła II wyraz „*facultas*” został oddany między innymi przez termin „upoważnienie”.¹² Tłumacze jednak wykazali się brakiem konsekwencji. „*Facultas*” występujący w części kanonów został przetłumaczony na wyraz „uprawnienie”.¹³ Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na podobny brak konsekwencji w tłumaczeniu na język polski Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich promulgowanego przez papieża Jana Pawła II. Termin „*facultas*” przełożono dwójako, raz na „upoważnienie”¹⁴, innym razem na „uprawnienie”¹⁵. Katechizm Kościoła Katolickiego odwołując się do kanonów wspomnianych przed chwilą obydwu kodeksów, używa jeszcze innego określenia. Według jego punktów prezbiterzy, aby móc spowiadać muszą uzyskać „*misję*” od biskupa lub przełożonego zakonnego.¹⁶

⁶ Por. KPK 1983, kan. 966§1.

⁷ Por. *Rituale Romanum, Ordo paenitentiae*, Typis Polyglottis Vaticanis 1974, n. 9, 16.

⁸ Por. P. HEMPEREK, "Władza rozgrzeszania", *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 27(1980), z. 5, 37-41.

⁹ Por. Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de presbyterorum ministerio et vita *Presbyterorum ordinis*, 07.12.1965, AAS 58(1966), 997-999.

¹⁰ Por. MARTIN DE AGAR JOSEPH T., *A Handbook on Canon Law*, Montreal 1999, 146.

¹¹ Por. M. ROLA, "Prelekcja ks. prof. E. Corecco z Fryburga", *Prawo Kanoniczne* 29(1986) nr 3-4, 301-302. (Prawo Kanoniczne - dalej jako PK)

¹² Por. KPK 1983, kan.401.

¹³ Por. KPK 1983, kan. 132§1-2, 144§2, 479§3.

¹⁴ Por. Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, Typis Polyglottis Vaticanis 1990, kan. 723§2. (Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, Typis Polyglottis Vaticanis 1990. Tłum. polskie: Kodeks kanonów Kościołów wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II, Lublin 2002, dalej jako KKKW)

¹⁵ Por. KKKW 1990, kan. 248§2, 982, 995.

¹⁶ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994, n. 1462.

Odmienne tłumaczenie tegoż terminu odnajdujemy w „Obrzędach pokuty dostosowanych do zwyczajów diecezji polskich”. Wyraz „*facultas*” został przełożony na „władza rozgrzeszania”.¹⁷ Jak zauważa Pastuszko nie jest to najtrafniejsze sformułowanie, ponieważ termin łaciński jednowyrazowy został wyrażony przy pomocy dwóch wyrazów a także dlatego, że władza (*facultas*) potrzebna jest nie tylko do rozgrzeszenia, ale również konieczna do wysłuchania spowiedzi lub odmówienia rozgrzeszenia.¹⁸

Zdarza się, że oficjalne dokumenty Kościoła powszechnego odchodzą od terminu „*facultas*”, zastępując go innymi określeniami. Przykładowo Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej „*Reconciliatio et poenitentia*” używa zwrotu „władza odpuszczania grzechów”.¹⁹

Wiele tłumaczeń terminu „*facultas*” znajdujemy także u polskich autorów zajmujących się tym zagadnieniem. Góralski stosuje określenia „władza” i „upoważnienie”.²⁰ Hemperek pisze o „upoważnieniu” i „uprawnieniu”.²¹ Żurawski określa „*facultas*”, jako: „władza sprawowania sakramentu pokuty” oraz „uprawnienie”.²² Pawluk pisze o: „władzy”, „pełnomocnictwie”, „upoważnieniu”.²³ Sztafrowski używa polskiego wyrazu „upoważnienie”, ale dla odmiany tytuł całego rozdziału swojej pracy poświęcony temuż zagadnieniu, nazywa „władza rozgrzeszania”.²⁴ Pastuszko bliższy jest oddawaniu tegoż terminu łacińskiego przez polski wyraz „uprawnienie”.²⁵ W pracy zbiorowej napisanej pod redakcją Perza, został użyty wyraz „upoważnienie”,²⁶ zaś w pracy pod redakcją Syryjczyka czytamy o „władzy” i „uprawnieniu”.²⁷

Janczewski podejmując się próby ostatecznego rozstrzygnięcia kwestii wielości tłumaczeń na język polski terminu „*facultas*” stwierdza, że najlepszym jego odpowiednikiem jest termin „upoważnienie”. Jak zauważa przywołany autor, „uprawnienie” w rozumieniu polskiego prawa cywilnego stanowi element prawa podmiotowego. Ponieważ kapłan przez samo posiadanie święceń nie jest uprawniony do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania wobec tego „*facultas*” nie należy utożsamiać z „uprawnieniem”. Rzecz ma się inaczej zdaniem Janczewskiego z „upoważnieniem”. Według niego, na gruncie polskiego prawa cywilnego termin ten oznacza przekazanie pełnomocnictwa do dokonania czynności praw-

¹⁷ Por. *Obrzędy pokuty dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, nr 9, Katowice 1981, 19.

¹⁸ Por. M. PASTUSZKO, *Sakrament pokuty ...*, dz. cyt., 183.

¹⁹ Por. IOANNES PAULUS II, *Adhortatio apostolica Reconciliatio et poenitentia*, n. 29-30, 01.12.1984, AAS 77(1985), 252-257.

²⁰ Por. W. GÓRALSKI, „Władza spowiednika w zakresie odpuszczania grzechów i kar według nowego Kodeksu prawa kanonicznego”, PK 27(1984) nr 3-4, 80.

²¹ Por. P. HEMPEREK, „Uświęcające zadanie Kościoła”, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r.*, red. P. HEMPEREK, W. GÓRALSKI, F. PRZYTUŁA, J. BAKALARZ, t. 3, Lublin 1986, 156

²² Por. M. ŻURAWSKI, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, Kraków 1985, 107-108.

²³ Por. T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 2, Olsztyn 1986, 407.

²⁴ Por. E. SZTAFROWSKI, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 3, Warszawa 1986, 245-251.

²⁵ Por. M. PASTUSZKO, *Sakrament pokuty ...*, dz. cyt., 182-259.

²⁶ Por. W. ADAMCZEWSKI, „Ważniejsze kwestie prawne dotyczące sprawowania sakramentu pokuty”, w: Z. PERZ, *Grzech i nawrócenie a sakrament pokuty*, Warszawa, 1999, 225-233.

²⁷ Por. J. SYRYJCZYKA, „Sakrament pokuty w karnym prawie kanonicznym”, w: *Duszpasterstwo w świetle Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. SYRYJCZYKA, Warszawa 1995, 280-284.

nych w imieniu i na rzecz osoby go udzielającej i najlepiej oddaje istotę „*facultatis ad confessiones*”, ponieważ wspomniane „*facultas*” jest właśnie upoważnieniem przekazanym kapłanowi przez papieża lub kompetentnego ordynariusza do wykonywania czynności, pociągających za sobą konkretne i niezwykle ważne dla spowiadającego się skutki.²⁸

1. Sposoby uzyskiwania „*facultas*”

Zastąpienie wyrazu „*iurisdictio*” wyrazem „*facultas*” w normie domagającej się uzupełnienia święceń kapłańskich dla ważnego sprawowania sakramentu pokuty i pojednania dawniej jurysdykcją, a obecnie upoważnieniem, nie miało żadnego wpływu na brzmienie normy kodeksowej regulującej tę kwestię. Przepisy Kodeksu prawa kanonicznego promulgowanego przez papieża Jana Pawła II, podobnie jak ogłoszonego w 1917 roku wskazywały, że sam sakrament kapłaństwa nie wystarcza do ważnego sprawowania sakramentu Bożego miłosierdzia.²⁹ Kodeks z 1983 roku zasadniczo mówi o dwóch sposobach uzyskiwania upoważnienia do spowiadania - na mocy samego prawa (*ipso iure*) a także udzielenia przez kompetentną władzę (*ex concessione*).³⁰

1.1. „*Facultas*” uzyskane *ipso iure*

Na mocy prawa upoważnienie do spowiadania na całym świecie posiadają: Biskup Rzymski, kardynałowie i biskupi.³¹ W przypadku papieża upoważnienie to wynika z natury jego urzędu - najwyższej władzy w Kościele. W pozostałych dwóch przypadkach związane jest ono z przynależnością do kolegium kardynalskiego lub przyjęciem sakry biskupiej.³² Nowością niniejszej normy kodeksowej jest brak wzmianki o prawie kardynałów do udzielania rozgrzeszenia od cenzur zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej, o czym wspominały przepisy kodeksu Pio-Benedyktyńskiego.³³ Na tym jednak *novum* niniejszego przepisu się nie kończy. Ustawodawca bowiem w kanonie tym powtórzył wydany nieco wcześniej przez Pawła VI przywilej włączający do grona posiadających upoważnienie do spowiadania na całym świecie wszystkich biskupów.³⁴ Warunkiem godziwego korzystania przez nich z tej władzy na terenie diecezji, której nie są ordynariuszami, jest brak wyraźnego sprzeciwu jej biskupa.³⁵ Na marginesie należy zauważyć, że w świetle aktualnie obowiązującego prawa, ordynariusz miejscowy nie może zabronić biskupom spowiadania na terenie swojej jednostki administracyjnej ze skutkiem unieważniającym akt udzielenia abszolucji, gdyż kodeks

²⁸ Por. Z. JANCZEWSKI, „*Facultas ad confessiones* jako akt powierzenia kapłanowi misji sprawowania sakramentu pokuty i pojednania w Kościele katolickim”, *Annales Canonici* 3(2007), 103-104.

²⁹ Por. M. PASTUSZKO, „Uprawnienie do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania (kanony 966-975 i kan. 144§§1-2)”, PK 37(1994) nr 3-4, 201-203.

³⁰ Por. KPK 1983, kan. 966§2.

³¹ Por. KPK 1983, kan. 967§1.

³² Por. W. ADAMCZEWSKI, „Ważniejsze kwestie prawne dotyczące sprawowania sakramentu pokuty”, w: Z. PERZ, *Grzech i nawrócenie a sakrament pokuty*, Warszawa, 1999, 226.

³³ Por. KPK 1917, kan. 239§1 n.1.

³⁴ Por. PAULUS VI, *Motu proprio Pastorale munus*, II n. 2, 30.11.1965, AAS 55(1964), 5-12.

³⁵ Por. KPK 1983, kan. 967§1.

nie przyznaje mu takiego uprawnienia. Ordynariusz miejsca niebędący biskupem diecezjalnym może sprzeciwić się spowiadaniu wiernych przez jakiegoś biskupa na terytorium diecezji tylko za specjalnym zleceniem własnego biskupa diecezjalnego.³⁶

Rewolucyjnym w stosunku do poprzednio obowiązującego prawa jest przepis kan. 967§2 KPK z 1983 roku. Otworzył on wielu prezbiterom możliwość posługi na całym świecie, jako szafarz sakramentu pokuty i pojednania. Według tejże normy ci, którzy posiadają habitualne upoważnienie do spowiadania w związku z piastowanym urzędem,³⁷ albo w skutek nadania przez ordynariusza miejsca inkardynacji³⁸, albo stałego zamieszkania, mogą wszędzie z niego korzystać chyba, że w poszczególnym przypadku sprzeciwiłby się ordynariusz miejsca, z zachowaniem przepisu zawartego w kan. 974§2-3 KPK 1983.³⁹ Uwzględniając paragraf pierwszy tego samego przepisu, można dojść do wniosku, że mowa jest w kan. 967§2 o prezbiterach zakonnych jak i diecezjalnych, choć sam przepis wyraźnie na to nie wskazuje. O biskupach była mowa w kan. 967§1. Warunkiem do ważnego wykonywania przez prezbiterów ich uprawnienia do spowiadania na całym świecie na podstawie tego kanonu jest uprzednie posiadanie uprawnienia habitualnego do spowiadania w konkretnie określonej diecezji.⁴⁰

Wśród kanonistów występują odrębne zdania, na temat warunków, jakie musi spełniać upoważnienie, aby było habitualne. Zdaniem Góralskiego użyty w kanonie termin *habitualiter* nie oznacza wyłącznie upoważnienia *usque ad revocationem*. Chodzi o stałość względną różniącą się od tej, której udziela się komuś *per modum actus*, a więc dorywczo i przejściowo. Zdaniem tego autora upoważnienie udzielone na kilka dni nie jest habitualne.⁴¹ Odmiennego zdania jest Sztafrowski. Jego zdaniem o habitualnym upoważnieniu może być tylko mowa wtedy, gdy jest ono związane z urzędem, albo udzielone na czas nieokreślony. Upoważnienie udzielone na rok nie jest w związku z tym upoważnieniem habitualnym.⁴² W swoich poglądach zbliżony do tej koncepcji jest także Pawluk, z tym wyjątkiem, że według

³⁶ Por. J. SYRYJCZYK, "Kompetencje wikariusza generalnego", w: *Struktura i zadania kurii diecezjalnej*, red. J. KRUKOWSKI, K. WARCHAŁOWSKI, Warszawa 2003, 61; K. ORZESZYNA, "Kompetencje wikariusza biskupiego", w: *Struktura i zadania kurii diecezjalnej. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej w ramach obchodów Roku Prymasa Tysiąclecia przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL oraz Wyższe Seminarium Diecezji Warszawsko-Praskiej (Warszawa-Praga 11-12,09,2001)*, red. J. KRUKOWSKI, K. WARCHAŁOWSKI, Warszawa 2003, 77-78.

³⁷ O prezbiterach posiadających „*facultas*” do spowiedzi w związku z objętym urzędem będzie mowa w dalszej części artykułu.

³⁸ Por. PAULUS VI, *Motu proprio Ministeria quaedam*, 15.08.1972, AAS 64(1972), 529-534.

³⁹ KPK 1983, kan. 974§2: Gdy upoważnienie do spowiadania odwołuje ordynariusz miejsca, który go udzielił, a o którym w kan. 967§2, prezbiter traci to upoważnienie wszędzie. Gdy upoważnienie odwołuje inny ordynariusz, prezbiter traci je tylko na terytorium odwołującego je.

§3: Każdy ordynariusz miejsca, który odwołał jakiemuś prezbiterowi upoważnienie do spowiadania, powinien powiadomić jego ordynariusza, własnego z racji inkardynacji, albo - gdy chodzi o członka instytutu zakonnego - jego kompetentnego przełożonego.

⁴⁰ Por. M. PASTUSZKO, "Uprawnienie do spowiadania wynikające z prawa (kan. 967)", PK 34(1991) nr 3-4, 121.

⁴¹ Cyt. M. PASTUSZKO, "Władza spowiednika w zakresie odpuszczania grzechów i kar według nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego", PK 27(1984) nr 3-4, 80.

⁴² Por. E. SZTAFROWSKI, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 3, Warszawa 1986, 247.

niego habitualnym jest też takie upoważnienie, które jest udzielone na czas określony przy założeniu, że będzie przedłużone, jeżeli nie będzie przeciwwskazań do jego udzielenia.⁴³ Najbardziej szeroko termin „upoważnienie habituale” zdaje się prezentować Pastuszko. Według tego kanonisty upoważnienie jest habitualne, jeśli nie zostało przyznane do przypadków określonych indywidualnie.⁴⁴

Inkardynacja duchownego, o której mowa w przywołanym kanonie, dokonuje się poprzez przyjęcie święceń diakonatu.⁴⁵ Istnieje możliwość inkardynacji do: Kościoła partykularnego, instytutu zakonnego, stowarzyszenia życia apostołskiego⁴⁶, instytutu świeckiego⁴⁷, prałatury terytorialnej.⁴⁸ W przypadku kanonu 967§2 jest mowa tylko o prezbiterach inkardynowanych do diecezji, posiadających upoważnienie do spowiedzi od własnego ordynariusza miejsca.⁴⁹

Inny tytuł, na podstawie którego można było na mocy kan. 967§2 spowiadać na całym świecie, to uzyskanie *facultas* od ordynariusza diecezji na terenie której prezbiter stale mieszka. Stałe zamieszkanie nabywa się poprzez przebywanie w diecezji z zamiarem pozostania w niej na stałe, albo przez faktyczne pięcioletnie w niej przebywanie.⁵⁰ W przypadku członków instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego należy zaznaczyć, że z zasady z drobnymi wyjątkami nie są oni inkardynowani do diecezji, lecz do swojej wspólnoty.⁵¹ Zgodnie z kan. 103, stanowiącym *lex specialis* w stosunku do kan. 102 KPK z 1983 r., mają stałe zamieszkanie w parafii, gdzie jest położony dom, do którego należą, od chwili postanowienia kompetentnego przełożonego.⁵²

Ordynariusze miejsca mogą wydać prezbiterom korzystającym z dobrodziejstwa przepisu wyrażonego w kan. 967§2, zakaz spowiadania na własnym terytorium. Zakaz ten powinien być adresowany do określonego kapłana, ponieważ ogólny sprzeciw ordynariusza jest niezgodny z prawem powszechnym. Prezbiter spowiadający wbrew zakazowi sprawuje sakrament nieważnie.⁵³

Do kolejnej grupy kapłanów, którzy na mocy prawa mogą spowiadać w całym Kościele, ale jednak ze znaczącymi ograniczeniami, należą prezbiterzy posiadający *facultas* do spowiadania od przełożonego wyższego. Mogą wszędzie spowiadać członków instytutu lub stowarzyszenia, od którego przełożonego uzyskali uprawnienie oraz wszystkie osoby

⁴³ Por. T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. 2, Olsztyn 1986, t. 2, 408.

⁴⁴ Por. M. PASTUSZKO, *Uprawnienie do spowiadania...*, dz. cyt., 116-133.

⁴⁵ Por. KPK 1983, kan. 266.

⁴⁶ Por. KPK 1983, kan. 735.

⁴⁷ Por. KPK 1983, kan. 715.

⁴⁸ Por. J. KRUKOWSKI, "Wierni chrześcijaństwo", w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. KRUKOWSKI, t. II.1, Poznań 2005, 86. (dalej jako KKPK II.1)

⁴⁹ Por. W. GÓRALSKI, *Kościelne prawo małżeńskie*, Warszawa 2006, 233-235.

⁵⁰ Por. KPK 1983, kan. 102; R. SOBAŃSKI, "Osoby fizyczne i prawne", w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. KRUKOWSKI, R. SOBAŃSKI, t. 1, Poznań 2003, 171-172. (dalej jako KKPK I)

⁵¹ Por. B. W. ZUBERT, *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, t. 2, cz. 3, Lublin 1990, 144.

⁵² Por. M. ŻUROWSKI, *Normy ogólne prawa osobowego. O duchowieństwie w szczególności*, Warszawa 1968, 43.

⁵³ Por. M. PASTUSZKO, *Sakrament pokuty ...*, dz. cyt., 208.

dniem i nocą w nich przebywające. Prezbiterzy, korzystają z tego upoważnienia godziwie, jeśli jakiś wyższy przełożony w konkretnym przypadku nie wyraził sprzeciwu do spowiadania jego podwładnych.⁵⁴ Skoro mowa o zakonnikach, to na marginesie należy za Woestmanem zauważyć problem, jaki występuje w związku ze sprawowaniem sakramentu pokuty przez członków instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego, mających habitualne zamieszkanie i podejmujących kapłańską posługę w diecezji, w której nie posiadają stałego zamieszkania, ponieważ przynależą do domu w innej diecezji. Przykładowo może się zdarzyć, że kapłan zakonny faktycznie mieszkający w diecezji, i nauczający w niej na uniwersytecie za aprobatą opata lub prowincjała, jest aktualnie przydzielony do domu lub wspólnoty w innej diecezji. W tej sytuacji by móc spowiadać wszędzie musi mieć udzielone *facultas* w diecezji, w której znajduje się dom, do którego jako zakonnik jest przydzielony, a nie diecezji, w której mieszka i pracuje.⁵⁵

Kolejną sytuacją, kiedy udzielone jest *ipso iure* kapłanowi upoważnienie do spowiadania w całym Kościele jest niebezpieczeństwo śmierci. Decyzją ustawodawcy, przejawiającego troskę o dobro duchowe osób znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci, każdy kapłan może ważnie rozgrzeszać ze wszystkich grzechów w jakikolwiek sposób zastrzeżonych. Rozgrzeszenie takie jest godziwie udzielone także wtedy, gdy w pobliżu znajdowałby się kapłan z upoważnieniem. Przez stwierdzenie „każdy kapłan” zapisane w kan. 976 KPK z 1983 roku należy rozumieć także kapłanów: bez upoważnienia, ekskomunikowanych, przeniesionych do stanu świeckiego, przynależących do innych grup wyznaniowych.

Zdaniem kanonistów, „niebezpieczeństwo śmierci” (*periculum mortis*) jest wyrażeniem używanym nie tylko w odniesieniu do momentu, bliskości czy też pewności śmierci. Sformułowanie to oznacza zestawienie okoliczności, w których przeciętny człowiek może umrzeć. Nie chodzi tu o zwykłą możliwość śmierci (która zawsze istnieje), ale o prawdopodobieństwo niebezpieczeństwa, o którym musimy pamiętać.⁵⁶ W niebezpieczeństwie śmierci znajdują się te osoby, które według wszelkiego prawdopodobieństwa w danych okolicznościach mogą umrzeć, nawet choćby nadzieja uleczenia była duża.⁵⁷ Niebezpieczeństwo śmierci może grozić z przyczyn wewnętrznych lub zewnętrznych. W przypadku choroby miarodajne jest zdanie lekarza.⁵⁸ Przyczyny, które mogą powodować niebezpieczeństwo śmierci to, np. trzęsienie ziemi, powódź, tonięcie statku, katastrofa lotnicza, wypadek samochodowy, wojna, atak partyzancki, snajper strzelający na chybił, gaz śmiertelny wydobywający się z rozbitej cysterny kolejowej, pożar, itp.⁵⁹ Niebezpieczeństwo śmierci odróżniamy od agonii (*articulus mortis*), kiedy śmierć jest moralnie pewna i bliska.

⁵⁴ Por. KPK.1983, kan. 967§3.

⁵⁵ Por. W. H. WOESTMAN, *Sacraments Baptism, Confirmation, Eucharist, Reconciliation and Anointing of the Sick. Commentary on Canons 840-1007*, Bangalore 2001, 249.

⁵⁶ Por. SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, Constitutio de Sacra Liturgia *Sacrosanctum Concilium*, n. 73, 04.12.1963, AAS 56(1964), 118-119; SACRA POENITENTIARIA APOSTOLICA, Dubium. De militibus in statu bellicae convocationis, 29.05.1915, AAS 7(1915), 282; SACRA CONGREGATIO DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, Decretum de sacra communione et de celebratione Missae in castris, 11.02.1915, AAS 7(1915), 97.

⁵⁷ Por. J. KASZTELAN, *Sprawowanie sakramentu pokuty*, Kraków 1993, 122.

⁵⁸ Por. A. MARCOL, *Pokuta i sakrament pokuty*, Opole 1992, 122.

⁵⁹ Por. W. H. WOESTMAN, dz. cyt., 228; G. DAMIZIA, "De sacramento penitentiae", w: *Studium Romanae Rote. Corpus Iuris Canonici. I. Commento al Codice di Diritto Canonico*, red. P. V. PINTO, Libreria Editrice Vaticana 2001, 583.

Kolejną sytuacją, w której najwyższy ustawodawca mocą samego prawa udziela *ad hoc* upoważnienia do spowiadania, jest zaistnienie błędu powszechnego – faktycznego lub prawnego oraz wątpliwości pozytywnej i prawdopodobnej.⁶⁰ Wzmianki „*de facto aut de iure*” nie było w analogicznym kanonie 209 KPK z 1917 roku. Nie chodzi tu o uważnienie aktu nieważnego, lecz uzupełnienie przez Kościół braku *facultas*. Upoważnienie do spowiadania może być uzupełnione jedynie kapłanom. Błąd powszechny faktyczny ma miejsce w odniesieniu do duchownego, co do którego większość wspólnoty jest przekonana że kapłan przyjmujący wyznanie grzechów ma władzę udzielenia rozgrzeszenia.⁶¹ Błąd powszechny prawny to taki stan rzeczy, w którym wielu może być w błąd wprowadzonych, gdy wszystko zostanie pozostawione naturalnemu biegowi.⁶² *Error iuris* dotyczy znajomości prawa czy zakresu tego prawa, niezależnie od konkretnego faktu. Błąd jest powszechny, gdy istnieje niebezpieczeństwo wyrobienia fałszywego sądu o rzeczywistości wśród wielu osób i ma za przedmiot znajomość faktu.⁶³

Podczas gdy błąd zachodzi po stronie wiernych, wątpliwość pojawia się po stronie kapłana. O wątpliwości można mówić wtedy, gdy pojawiają się pozytywne racje za i przeciw powodujące prawdopodobieństwo dwóch przeciwnych zdań. W takich okolicznościach mówimy o tzw. wątpliwości pozytywnej. Obawa błędzenia pojawiająca się u kapłana odnośnie *facultas* do spowiadania w czasie aktu sakramentalnej spowiedzi, nie wyklucza zaistnienia wątpliwości pozytywnej. Prawdopodobna zachodzi wówczas, jeśli poważne racje obiektywne lub subiektywne przemawiają za istnieniem upoważnienia i każdy roztropny człowiek by je uznał. Jest prawna, gdy posiadający, gdy kapłan mający spowiadać nie jest pewien, czy posiadana władza upoważnia go do udzielenia sakramentalnego rozgrzeszenia w danych okolicznościach. O wątpliwości faktycznej możemy mówić, gdy kapłan nie jest pewny, czy posiada *facultas* do spowiadania.⁶⁴

Jak łatwo zauważyć, zasadniczą racją istnienia takiego unormowania, zawartego w kan. 144 KPK 1983, jest dobro wiernych korzystających z sakramentu pokuty, wyrażone w kanonu 1752 – *salus animarum suprema lex*.⁶⁵

1.2. „*Facultas*” uzyskane na mocy sprawowanego urzędu

Decyzją najwyższego ustawodawcy istnieje pewna grupa urzędów, z którą jest związane *ipso iure* „*facultas*” do spowiedzi. Prawie wszyscy, którzy je zajmują, mogą spowiadać na podstawie kan. 967§2 KPK 1983 w całym Kościele, chociaż pierwotnie upoważnienie to ma ograniczony zasięg. Do tych urzędów zaliczają się: ordynariusz miejsca; kanonik penitencjarz; proboszcz i ci, którzy go zastępują; przełożony instytutu życia zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, jeśli są kleryckie, na prawie papieskim.⁶⁶

⁶⁰ Por. KPK 1983, kan. 144§2.

⁶¹ Por. W. GÓRALSKI, *Kościelne prawo ...*, dz. cyt., 231.

⁶² Por. P. PAŁKA, *Uzupełnienie jurysdykcji w prawie kanonicznym*, Lublin 1936, 132.

⁶³ Por. R. SOBAŃSKI, *Władza rządzenia*, w: KKKP 1, 231-233.

⁶⁴ Por. M. PASTUSZKO, *Sakrament pokuty...*, dz. cyt., 252-257.

⁶⁵ Por. W. ADAMCZEWSKI, *Ważniejsze kwestie prawne ...*, dz. cyt., 228.

⁶⁶ Kan. 968 § 1. Na mocy urzędu, upoważnienie do spowiadania posiada ordynariusz miejsca, kanonik penitencjarz, a także proboszcz oraz inni, którzy zastępują proboszcza - każdy na swoim terytorium.

Według normy zawartej w kan. 134§2 Kodeksu prawa kanonicznego promulgowanego w 1983 roku, termin ordynariusz miejsca obejmuje: Biskupa Rzymskiego; biskupa diecezjalnego oraz tych, którzy są przełożonymi Kościoła partykularnego lub wspólnoty do niego przyrównanej, nawet czasowo - prałat i opat terytorialny, wikariat i prefekt apostolski oraz administrator apostolski,⁶⁷ wikariusza generalnego, wikariusza biskupiego.⁶⁸ Zakres władzy związany z tymi urządzeniami nie jest jednakowy. Papież, który ma władzę najwyższą, pełną, bezpośrednią i zwyczajną, może z ustanowienia Bożego spowiadać wszystkich na całym świecie i to bez żadnych wyjątków.⁶⁹ Biskupi diecezjalni, chociaż posiadają władzę zwyczajną, własną i bezpośrednią tylko w powierzonych im diecezjach, mogą jednak w związku z przynależnością do kolegium biskupiego spowiadać w całym Kościele.⁷⁰ Ograniczenie władzy biskupa diecezjalnego do własnego terytorium, choć nie wpływa ograniczająco na prawo samych biskupów do spowiadania, to jednak ma ono zasadniczy wpływ na zakres *facultas* do spowiadania wszystkich tych, którzy mają udział w jego władzy, lub tych, którzy stoją na czele wspólnot zrównanych w prawie z Kościołem partykularnym, a nie mają sakry biskupiej. Wszyscy ordynariusze miejsca, niebędący biskupami, na mocy sprawowanego urzędu mają na podstawie przepisu kan. 968 *facultas* do spowiadania tylko na własnym terytorium. Prawo do spowiadania na całym świecie przysługuje im z innego tytułu.⁷¹

Oprócz wikariusza generalnego i biskupiego *facultas* do spowiadania w granicach terytorium diecezji, lub zrównanej z nią w prawach wspólnoty, posiadają także ci, którzy stoją na jej czele w związku z przeszkodą w jej działaniu. W przypadku przeszkody w działaniu stolicy biskupiej, jeśli Stolica Apostolska czego innego nie zarządzi, kierowanie diecezją przysługuje biskupowi koadiutorowi. Gdy takiego nie ma, lub ma przeszkodę, władzę przejmuje: któryś z biskupów pomocniczych, wikariusz generalny lub biskupi, albo inny kapłan, według kolejności ustalonej w wykazie, sporządzonym przez biskupa diecezjalnego. W przypadku ich braku, kolegium konsultorów upoważnione jest do wyboru kapłana, który będzie rządził diecezją.⁷² Kapłani, którzy sprawują rządy nad stolicą w czasie przeszkody w jej działaniu, posiadają z pewnymi wyjątkami te same prawa, co mają biskupi diecezjalni.⁷³ Ordynariusze miejsca, nawet ustanowieni tylko przejściowo, na mocy urzędu

§ 2. Na mocy urzędu upoważnienie do spowiadania swoich podwładnych oraz innych osób dniami i nocą przebywających w domu mają przełożeni instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, jeśli są kleryckie na prawie papieskim, posiadający zgodnie z postanowieniami konstytucji wykonawczą władzę rządzenia, z zachowaniem jednak przepisu kan. 630, § 4.

⁶⁷ Por. KPK 1983, kan. 638.

⁶⁸ Por. A. WINFRIED, "Biskupia posługa rządzenia Kościołem partykularnym. O władzy biskupiej i jej wykonywaniu w świetle KPK", *Kościół i Prawo* 6(1989), 33-37; R. SOBAŃSKI, "Władza rządzenia", w: KKPK 1, 219-220.

⁶⁹ Por. K. DRZYMAŁA, "Prymat św. Piotra i jego następców w świetle historii i dogmatu", *Homo Dei* 32(1963), 89-94.

⁷⁰ Por. SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen Gentium*, n. 11.27, 21.11.1964, AAS 57(1965), 15.32.

⁷¹ Por. KPK 1983, kan. 967§2.

⁷² Por. KPK 1983, kan. 413.

⁷³ Por. KPK 1983, kan. 414.428.

mają prawo spowiadać w granicach terytorium diecezji. Prawo do spowiadania na całym świecie przysługuje im z innego tytułu.⁷⁴

W przypadku wakansu stolicy, aż do ustanowienia administratora diecezji⁷⁵, władzę przyznaną przez prawo wikariuszowi generalnemu⁷⁶ w tym Kościele partykularnym ma biskup pomocniczy, a gdy jest ich kilku, najstarszy promocją. Jeśli zaś nie ma biskupa pomocniczego - kolegium konsultorów⁷⁷, albo kapituła katedralna⁷⁸. Ponieważ organy kolegialne sprawują swoją władzę w sposób kolegialny oznacza to, że *facultas* do spowiedzi nie przysługuje członkom tych organów jednostkowo.⁷⁹ Można przypuszczać, że kapłani wchodzący w skład organu kolegialnego posiadającego przejściowo w czasie wakatu władzę wykonawczą, mają prawo jedynie w sposób kolegialny udzielać *facultas* innym kapłanom zgodnie z kan. 969 KPK. Administrator diecezji ma te same obowiązki i prawa co biskup diecezjalny, z wyjątkiem tych spraw, które z natury rzeczy lub z mocy prawa są wyjęte.⁸⁰ Wobec tego przysługuje mu uprawnienie do spowiadania na mocy urzędu.⁸¹

Kiedy zawakuje stolica wikariatu lub prefektury apostołskiej rządu (a wraz z urzędem *facultas*) przejmuje prowikariusz lub proprefekt, mianowany w tym celu przez wikariusza lub prefekta apostołskiego bezpośrednio po objęciu w posiadanie stolicy, pod warunkiem, że Stolica Apostołska nie zaradziła inaczej.⁸²

Skoro mowa o posiadających *facultas* do spowiadania na mocy sprawowanego urzędu oraz o Kościołach partykularnych to należy wspomnieć w tym miejscu również o ordynariuszu wojskowym.⁸³ Chociaż ordynariaty wojskowe, pod względem prawnym zostały upodobnione do diecezji, to jednak należy odnotować fakt, że jurysdykcja ordynariusza wojskowego jest personalna⁸⁴ i zróżnicowana pod względem uprawnień w stosunku do ordynariuszy terytorialnych.⁸⁵ Oznaczałoby to, że ordynariusze polowi na mocy swojego urzędu mają prawo spowiadać jedynie tych, którzy podlegają im personalnie jako wierni.⁸⁶

⁷⁴ Por. KPK 1983, kan. 967§2.

⁷⁵ Por. KPK 1983, kan. 421.424.

⁷⁶ Por. KPK 1983, kan. 426.

⁷⁷ Por. KPK 1983, kan. 419; KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, "Postanowienia w sprawie rad kapłańskich i kolegium konsultorów", art. II, B, p.5-6, 21.03.1985, w: *Ustrój Hierarchiczny Kościoła, wybór źródeł*, redakcja i opracowanie M. SITARZ, W. KACPRZYK, Lublin 2006, 758.

⁷⁸ Por. KPK 1983, kan. 502§3.

⁷⁹ Por. R. SOBAŃSKI, "Osoby fizyczne i prawne", w: *KKPK 1*, 195-196.

⁸⁰ Por. KPK 1983, kan. 427.

⁸¹ Por. J. WROCEŃSKI, "Administrator diecezjalny jako tymczasowy rządca diecezją wakującą", *PK 46(2003) nr 1-2*, 50-55.

⁸² Por. KPK 1983, kan. 420.

⁸³ Por. W. GÓRALSKI, "Struktura prawna duszpasterstwa wojskowego w świetle konstytucji apostołkiej papieża Jana Pawła II „*Spirituali Militum Curae*” z 21 IV 1986 r.", *PK 32(1989) nr 3-4*, 151-153.

⁸⁴ Por. IOANES PAULUS II, *Constitutio Apostolica Spirituali Militum Curae*, n. I, IV, 21.04.1986, *AAS 78(1986)*, 481-486.

⁸⁵ Por. R. SOBAŃSKI, "Czy proboszcz parafii wojskowej może delegować upoważnienie do asystowania przy zawieraniu małżeństwa", *PK 44(2001) nr 1-2*, 14-15.

⁸⁶ Por. S. L. GŁÓDŹ, "Posługa duszpasterska wobec sumienia i obowiązku służby wojskowej", *Roczniki Nauk Prawnych 1-2(1991-1992)*, 11.

Nie zaprzeczałoby to jednak możliwości, rozszerzenia *facultas* do spowiedzi ordynariuszy połowych na podstawie kan. 967§2, tak by mogli spowiadać w całym Kościele wszystkich. Z drugiej jednak strony należy zauważyć, że zgodnie ze Statutem Ordynariatu Połowego w Polsce, zatwierdzonym przez Stolicę Apostolską na mocy dekretu Kongregacji ds. Biskupów z 21 stycznia 1991 r., który wszedł w życie 28 lutego 1991 r.: „Biskup Połowy, stojąc na czele Kościoła partykularnego, cieszy się prawami biskupa diecezjalnego”. Oznacza to, że ciesząc się prawami biskupa diecezjalnego, zgodnie z kan. 134§2 KPK może korzystać z uprawnień przyznanych ordynariuszom miejsca, choć faktycznie nim nie jest. Według normy zawartej w kan. 968§1 KPK ordynariusze miejsca na mocy prawa mają przyznane *facultas* do spowiadania, z którego to z kolei zgodnie z kan. 967§2 KPK mogą wszędzie korzystać z wyjątkami przewidzianymi w prawie w kan. 967§1 i 974§2.

Wśród urzędów, z którymi związane jest *ipso iure* upoważnienie do spowiadania znajduje się, jak to już zostało wspomniane, urząd kanonika penitencjarza kościoła katedralnego oraz kolegiackiego. Posiada on *facultatem ordinariam*, bez prawa do delegacji, rozgrzeszania w zakresie wewnętrznym sakramentalnym od cenzur wiążących mocą samego prawa, nie zadeklarowanych, nie zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej.⁸⁷ To szczególne upoważnienie do rozgrzeszania na forum sakramentalnym wspomnianych cenzur może wykonywać wobec wszystkich przebywających na terenie diecezji, zaś poza jej granicami, w stosunku do swoich diecezjan.⁸⁸ Owe ograniczenia związane z rozgrzeszaniem cenzur nie stoją jednak na przeszkodzie, aby kanonik penitencjarz ważnie na mocy kan. 967§2 udzielał rozgrzeszenia poza swoją diecezją, również obcym, nie będącym w cenzurach.

Liczną grupą prezbiterów, którzy uzyskują *facultas* do spowiadania wraz z przyjęciem urzędu są proboszczowie. Kodeks rozróżnia proboszczów terytorialnych i personalnych.⁸⁹ Z zasady urząd proboszcza w parafii sprawuje jeden kapłan. Może się jednak zdarzyć sytuacja, kiedy troska o parafię zostanie powierzona kilku kapłanom solidarnie. W tej sytuacji wszyscy będą na mocy urzędu posiadali upoważnienie do spowiadania takie samo, jak to jest w wtedy wtedy, kiedy na czele parafii stoi jeden proboszcz.⁹⁰ Z proboszczami w prawie zostały zrównane decyzją Najwyższego Ustawodawcy także inne grupy kapłanów. Należący do nich na mocy urzędu także posiadają *facultas* do spowiadania. Zaliczyć należy do nich: administratora parafii⁹¹; wikariusza parafialnego, a gdy jest kilku najstarszego nominacją, gdy parafia wakuje, albo proboszcz nie może wykonywać swojego urzędu przed ustanowieniem administratora; kapłana wyznaczonego na podstawie prawa partykularnego, gdy nie ma wikariusza w parafii wakującej, albo tej, w której proboszcz ma przeszkodę do sprawowania urzędu;⁹² kapłana, któremu została powierzona troska o quasi-parafię.⁹³ Proboszcz oraz inni, którzy zastępują proboszcza, na mocy urzędu otrzymują

⁸⁷ Por. J. SYRYJCZYK, "Sakrament Pokuty w Karnym prawie kanonicznym", w: *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. SYRYJCZYK, Warszawa 1985, 280-281.

⁸⁸ Por. J. KRUKOWSKI, "Kapituły kanoników", w: *KKPK II 1, cz. II, dz. cyt.*, 400-401.

⁸⁹ Por. KPK 1983, kan. 518.

⁹⁰ Por. KPK 1983, kan. 543§1.

⁹¹ Por. KPK 1983, kan. 539-540.

⁹² Por. KPK 1983, kan. 541§1.

⁹³ Por. KPK 1983, kan. 516; M. PASTUSZKO, "Uprawnienie do spowiadania na mocy sprawowanego urzędu (kan.968§§1-2)", *Kielecki Przegląd Diecezjalny. Organ Urzędowy Kieleckiej Kurii Diecezjalnej* 72(1996) nr 6, s. 407. (*Kielecki Przegląd Diecezjalny. Organ Urzędowy Kieleckiej Kurii Diecezjalnej* – dalej jako KPD)

prawo do spowiadania - każdy na swoim terytorium, zgodnie z normą zawartą w kan. 968§1 KPK 1983, z którego to z kolei na mocy prawa zapisanego w kan. 967§2 KPK 1983 mogą wszędzie korzystać, chyba że w poszczególnym przypadku sprzeciwiłby się ordynariusz miejsca, z zachowaniem przepisów kan. 974, §§ 2 i 3 KPK 1983.

Kolejnym urzędem częściowo zrównanym z urzędem proboszcza jest urząd kapelana. Zwykle kapłanowi sprawującemu go powierzona jest przynajmniej częściowa troska pasterska o wspólnotę lub specjalny zespół wiernych. Ważnym jest, że samo prawo powszechne przyznaje kapłanowi sprawującemu urząd kapelana, władzę spowiadania wiernych powierzonych jego pieczy.⁹⁴ Wobec tego również jemu, jak zauważa Woestman i Krukowski, przysługuje prawo spowiadania wszystkich na mocy kan. 967§2 KPK 1983.⁹⁵

Rektor seminarium duchownego wraz z jego delegatem to kolejne urzędy, z którymi *ipso iure* związane jest *facultas* do spowiadania. Upoważnienie to można wywnioskować z Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku, według którego wszystkie obowiązki proboszcza, z wyjątkiem spraw małżeńskich, spełniają wobec przebywających w seminarium wspomniani kapłani.⁹⁶ Inny kanon tegoż kodeksu sugeruje, że rektorzy nie powinni słuchać spowiedzi swoich alumnów, chyba że ci o to proszą.⁹⁷ Należy zauważyć, że norma ta nie wpływa na nieważność takiej czynności sakramentalnej. Rektorzy seminarium wraz ich delegatami, spełniają przesłanki kan. 967§2 KPK 1983, aby móc spowiadać w całym Kościele.⁹⁸

Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że wśród kanonistów można dostrzec duże rozbieżności w interpretacji kan. 967§2 kodeksu Jana Pawła II, w którym ustawodawca rozszerzył uprawnienie do słuchania spowiedzi na całym świecie, kapłanom posiadającym habitualne *facultas* do spowiadania na mocy urzędu. Przykładowo, do mogących słuchać wyznania grzechów na mocy tego przepisu, Damizia zalicza jedynie osoby wymienione w kan. 968§1, czyli: ordynariusza miejsca, kanonika penitencjarza, a także proboszcza oraz innych, którzy go zastępują.⁹⁹ Krukowski, listę tę uzupełnia o: proboszcza terytorialnego i personalnego, administratora parafii, wikarego – który zgodnie z kan. 541 – zastępuje nieobecnego lub przeszkodzonego proboszcza, kapelana, rektora seminarium duchownego.¹⁰⁰ McManus stwierdza, że termin „ordynariusz miejsca” wymieniony w kan. 967§2 należy rozumieć zgodnie z kan. 134§1-2 i 368, zaś pojęcie „proboszcza” parafii i quasi-parafii określono w kan. 515-552. Autor nie wspomina nic o kapelanach i rektorach seminarium duchownego.¹⁰¹ Najbardziej szeroko normę zawartą w kan. 967§2 KPK z 1983 roku rozu-

⁹⁴ Por. KPK 1983, kan. 566§1.

⁹⁵ Por. W. H. WOESTMAN, *Sacraments Baptism, Confirmation, Eucharist, Reconciliation and Anointing of the Sick. Commentary on Canons 840-1007*, Bangalore 2001, s. 247; J. KRUKOWSKI, "Sakrament pokuty", w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. W. GÓRALSKI, E. GÓRECKI, J. KRUKOWSKI, J. KRZYWDA, P. MAJER, B. ZUBERT, t. III.2, Poznań 2011, 153.

⁹⁶ Por. KPK 1983, kan. 262.

⁹⁷ Por. KPK 1983, kan. 985.

⁹⁸ Por. J. KRUKOWSKI, *Sakrament pokuty...*, dz. cyt., 153.

⁹⁹ Por. G. DAMIZIA, dz. cyt., s. 588.

¹⁰⁰ Por. J. KRUKOWSKI, *Sakrament pokuty...*, dz. cyt., 153.

¹⁰¹ Por. F. R. MCMANUS, "The Sacrament of Penance", w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, ed. J. P. BEAL, J. A. CORIDEN, T. J. GREEN, New York 2000, 1156.

mie Pastuszko, wykazując, że z prawa w niej zawartego mogą korzystać wszyscy wymienieni w kan. 968§1-2.¹⁰²

Jak już wspomniano, na mocy urzędu upoważnienie do spowiadania swoich podwładnych¹⁰³ oraz innych osób dniem i nocą przebywających w domu posiadają przełożeni instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, pod warunkiem że są kleryckie na prawie papieskim, a przełożeni ci posiadają władzę rządzenia zgodnie z konstytucjami.¹⁰⁴ Przełożeni ci nie powinni korzystać z tego upoważnienia względem swoich podwładnych, chyba że ci wyraźnie o to proszą.¹⁰⁵ Zdaniem Krukowskiego mimo, że upoważnienie to związane jest z urzędem, nie rozciąga się jednak na wszystkich wiernych, ale tylko na członków instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego oraz na inne osoby, które dniem i nocą przebywają w ich domach.¹⁰⁶ O zakresie upoważnienia wspomnianych przełożonych można wnioskować z norm zawartych w kan. 968§2 KPK 1983 oraz kan. 967§3 KPK 1983. Pastuszko w opracowaniu na temat sakramentu pokuty, sugeruje, że przełożeni ci także mogą spowiadać wszystkich wiernych na całym świecie.¹⁰⁷

1.3. „*Facultas*” uzyskane *ex concessione*

Prawo do udzielenia upoważnienia do spowiadania prezbiterom (diecezjalnym, członkom życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego) jakichkolwiek wiernych posiadają przede wszystkim ordynariusze miejsca.¹⁰⁸ Nie jest ważne, czy owi prezbiterzy posiadają inkardynację, albo stałe zamieszkanie na terenie Kościoła partykularnego, od którego ordynariusza mają uzyskać *facultas* do słuchania spowiedzi. Kodeks nie zabrania posiadania przez prezbitera *facultas* do spowiadania z kilku tytułów. Kapłan posiadający upoważnienie od ordynariusza miejsca, może korzystać z niego w stosunku do wszystkich aktualnie przebywających na terenie kościoła partykularnego, od którego ordynariusza je uzyskał.¹⁰⁹ Obcy prezbiterzy nie powinni korzystać z tego upoważnienia, bez zezwolenia nawet domniemanego własnego przełożonego.

Przy okazji rozważania niniejszego kanonu, należy zwrócić uwagę na występujące wśród kanonistów różne opinie na temat, możliwości przekazywania przez ordynariuszy władzy niektórym kapłanom, do tego, aby ci z kolei w ich imieniu udzielali *facultas* do słuchania spowiedzi kolejnym prezbiterom.¹¹⁰ W kodeksie z 1917 roku istniała taka możliwość.¹¹¹

¹⁰² Por. M. Pastuszko, *Sakrament pokuty ...*, dz. cyt., 202.

¹⁰³ Por. W. KIWIOR, "Etapny formacji ze szczególnym uwzględnieniem nowicjatu", PK 35(1992) nr 1-2, 101-117.

¹⁰⁴ Por. KPK 1983, kan. 968§2.

¹⁰⁵ Por. KPK 1983, kan. 630§4.

¹⁰⁶ Cyt. J. KRUKOWSKI, *Sakrament pokuty...*, dz. cyt., 153.

¹⁰⁷ Por. M. PASTUSZKO, *Sakrament pokuty ...*, dz. cyt., 202.

¹⁰⁸ Por. KPK. 1983, kan. 969.

¹⁰⁹ Por. M. PASTUSZKO, "Udzielenie uprawnienia do spowiadania", KPD 72(1996) nr 6, 412.

¹¹⁰ Por. E. SZTAFROWSKI, "Ponadparafialni współpracownicy biskupa diecezjalnego", PK 35(1992) nr 3-4, 49.

¹¹¹ Por. KPK 1917, kan. 198-199.

Kolejny paragraf kan. 969 KPK z 1983 roku poświęcony został uprawnieniom przełożonych instytutów zakonnych oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, kleryckich na prawie papieskim, do udzielania wszystkim prezbiterom upoważnienia do spowiadania. Ci, którzy uzyskali w ten sposób *facultas* mogli spowiadać tylko podwładnych owych przełożonych oraz osoby przebywające dniem i nocą w domu, którego ów nadający *facultas* do spowiadania był zwierzchnikiem.¹¹² Przełożeni ci muszą posiadać według konstytucji swojego zgromadzenia kościelną władzę rządzenia, aby ważnie nadawać upoważnienie do spowiadania innym kapłanom.¹¹³

Chociaż kodeks z 1983 roku zezwala ordynariuszom i przełożonym udzielać upoważnienie do spowiadania wszystkim prezbiterom, to jednak ustawodawca w kanonach księgi IV określił kryteria, jakie powinny zostać wzięte pod uwagę. Warunek podstawowy, jaki winien zaistnieć ze strony udzielającego *facultas*, to uzyskanie pewności o odpowiedności prezbitera do wypełniania tak ważnej funkcji, jaką jest rozgrzeszanie. Według kodeksu, można owo przekonanie o zdatności wyrobić sobie na podstawie egzaminu lub w inny sposób.¹¹⁴ Niniejsza norma kodeksowa stanowi novum w stosunku do tych zawartych w kodeksie z 1917 roku. W praktyce ordynariusze i przełożeni wyrabiają sobie pogląd o zdatności prezbitera na podstawie zaświadczenia rektora seminarium o przymiotach wymaganych do przyjęcia święceń¹¹⁵ oraz ocenach, jakie kandydat uzyskał w czasie seminarium.¹¹⁶ W przypadku, gdy pojawią się uzasadnione wątpliwości, co do aktualnej zdatności prezbitera do wypełniania przez niego funkcji spowiednika, mogą ordynariusze i przełożeni na podstawie kan. 970 KPK z 1983 roku zarządzić powtórny egzamin kapłana i to niezależnie od tego, czy uzyskał *facultas* na podstawie udzielenia czy urzędu.

Na marginesie należy zauważyć, że nauczanie papieskie pełne jest informacji na temat stałej formacji kapłanów. Dowiadujemy się z niego między innymi o predyspozycji moralnej i intelektualnej spowiedników. Dokumenty te stanowią bogate źródło informacji na temat kryteriów, jakimi powinien kierować się ordynariusz i przełożony przy wyrabianiu sobie opinii, co do zdatności prezbitera.¹¹⁷ Negatywna opinia o zdatności prezbitera nie wpływa na ważność udzielenia *facultas*.

¹¹² Por. KPK 1983, kan. 969§2.

¹¹³ Por. A. CHAPKOWSKI, J. KRZYWDA, "Instytuty życia konsekrowanego", w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. J. KRUKOWSKI, t. II, 2, Poznań 2006, 29-30. (dalej jako KKPK II.2)

¹¹⁴ Por. KPK 1983, kan. 970.

¹¹⁵ Por. KPK 1983, kan. 1051.

¹¹⁶ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 06.01.1970, AAS 62(1970), 321-384;

KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, "Ratio institutionis sacerdotalis Polonia zatwierdzone przez Kongregację ds. Wychowania Katolickiego 26.08.1999 roku", w: *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, Częstochowa 1999, 86-120; KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, "Ratio studiorum zatwierdzone przez Kongregację ds. Wychowania Katolickiego 26.08.1999 roku", w: *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, Częstochowa 1999, 137-150.

¹¹⁷ Por. JAN PAWEŁ II, "Posług kapłańska w sakramencie pojednania, Przemówienie z dn. 27.03.1993 r.", *L'Osservatore Romano*, wyd. pol., 14(1993) nr 5-6, 44; IOANNES PAULUS II, Adhortatio apostolica de Sacerdotum formatione in aetatis nostrae rerum condicione *Pastores dabo vobis*, n. 70-81, 25.03.1992, AAS, 778-800; IOANNES PAULUS II, Adhortatio apostolica *Reconciliatio et poenitentia*, n. 29..., 252-256.

Przed udzieleniem habitualnego upoważnienia obcemu prezbiterowi ordynariusz miejsca powinien, jeśli to możliwe, wysłuchać zdania jego własnego ordynariusza.¹¹⁸ Brak konsultacji w przypadku możliwości jej dokonania wpływa na nieważność aktu nadania *facultas*, bowiem w myśl normy zawartej w kan. 127§2 n. 2 „gdy ustawa postanawia, że przełożony do podjęcia pewnych aktów potrzebuje zgody lub rady niektórych pojedynczych osób, wtedy jeżeli jest wymagana rada, nieważny jest akt przełożonego bez wysłuchania zdania tych osób.” Nieuwzględnienie opinii negatywnej własnego ordynariusza lub przełożonego nie ma wpływu na ważność udzielenia *facultas*.¹¹⁹ Brak możliwości konsultacji, fizyczna lub moralna, a także poważna trudność w porozumieniu się z własnym ordynariuszem prezbitera, zwalnia z obowiązku konsultacji.¹²⁰ W przypadku udzielenia niehabitualnego *facultas* do spowiedzi obcemu kapłanowi ordynariusz miejsca nie ma obowiązku dokonania konsultacji.

Kompetentny przełożony, może prezbiterowi nadać *facultas* do spowiedzi na czas określony albo nieokreślony.¹²¹ Ograniczenie powinno być podyktowane słuszną przyczyną.

Nie bez znaczenie zostaje forma nadania habitualnego upoważnienia do spowiedzi. Kodeks zaleca, aby dokonywało się ono na piśmie. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że owa forma pisemna nie jest przepisana do ważności aktu nadania *facultas* habitualnego.¹²² Wydaje się, że niniejszy przepis uwarunkowany jest względami praktycznymi. Forma pisemna usuwa wszystkie wątpliwości na temat, czy i jakie upoważnienie zostało udzielone prezbiterowi nieposiadającemu urzędu, o którym mówi kan. 968§2 KPK 1983. Kodeks z 1917 roku do ważności spowiedzi wymagał, aby jurysdykcja została udzielona w sposób wyraźny.¹²³ Kodeks Jana Pawła II nie wspominając nic o tym, wydawać by się mogło, dopuszcza sytuację, w której spowiednik będzie zasiadać w konfesjonale na podstawie nadania upoważnienia w sposób: milczący, domniemany, wyrażony pośrednio.

2. Utrata „*facultas*” do spowiadania

Utrata upoważnienia do spowiadania może być wynikiem odwołania *facultas* przez ordynariusza miejsca lub kompetentnego przełożonego albo utraty urzędu, z którym *ipso iure* upoważnienie było związane.

Utrata urzędu następuje w wyniku jakiegoś zdarzenia albo czynności, czy to ze strony tytulariusza urzędu, czy to ze strony władzy. W skutek tego tytulariusz traci prawa i obowiązki z nim związane. Kodeks podaje wyczerpująco przyczyny straty urzędu. Są nimi: upływ czasu, osiągnięcia prawem określonego wieku, rezygnacja, przeniesienie, pozbawienie.¹²⁴ Normy dotyczące utraty urzędu kościelnego są stanowione z punktu widzenia władzy decydującej o utracie urzędu, co znajduje uzasadnienie w fakcie, że bez tej decyzji

¹¹⁸ Por. KPK 1983, kan. 971.

¹¹⁹ Por. R. SOBAŃSKI, "Osoby fizyczne i prawne", w: KKPK 1, 208-210; W. GÓRALSKI, *Kościelne prawo ...*, dz. cyt., s. 292.

¹²⁰ Por. KPK 1983, kan. 39; J. KRUKOWSKI, "Konkretne akty administracyjne", w: KKPK 1, 102-103.

¹²¹ Por. KPK 1983, kan. 972.

¹²² Por. KPK 1983, kan. 973.

¹²³ Por. KPK 1917, kan. 879§1.

¹²⁴ Por. KPK 1983, kan. 184-196.

nie ma utraty urzędu.¹²⁵ Warto w sposób szczególny zwrócić uwagę na normę zawartą w kan. 194 KPK z 1983 roku, według którego mocą samego prawa z urzędu zostaje usunięty: kto utracił stan duchowny; kto publicznie odstąpił od wiary katolickiej lub wspólnoty z Kościołem; duchowny, który usiłował zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne.¹²⁶ Usunięcie to może być tylko urgowane, jeśli o nim wiadomo na podstawie stwierdzenia kompetentnej władzy. Wspomniany kanon w porównaniu z poprzednim kodeksem nie przewiduje tzw. „milczącej rezygnacji”, a także znacznie ograniczył liczbę przyczyn powodujących utratę urzędu *ipso iure*.¹²⁷ W tym miejscu należy zwrócić uwagę także na fakt, że ekskomunika, nawet deklarowana, za przestępstwa inne niż wcześniej wspomniane nie powoduje utraty urzędu *ipso iure*.¹²⁸ Prezbiter tracąc urząd, traci tym samym związane z nim upoważnienie do spowiedzi.

Facultas do spowiadania posiadane na mocy udzielenia przez kompetentną władzę może zostać utracone na skutek odwołania dokonanego przez tego, kto je udzielił i to tylko ze słusznej przyczyny.¹²⁹ Brak słusznej przyczyny nie wpływa na ważność aktu odwołania.¹³⁰ W obecnym kodeksie brak jest zakazu odwoływania upoważnienia wszystkim zakonnikom domu zakonnego bez porozumienia się ze Stolicą Apostolską, jaki znajdował się w starym kodeksie.¹³¹ Janczewski podejmując się odpowiedzi na pytanie: „czy popadnięcie kapłana w kary kościelne skutkuje utratą upoważnienia”, zauważa, że popadnięcie w ekskomunikę, samo przez się nie pozbawia *facultas* do spowiadania, nawet po wyroku skazującym lub wyjaśniającym. Stwierdza również, że przełożony takiego kapłana powinien mu je oczywiście odwołać, bo trudno jest sobie wyobrazić sprawowanie sakramentów bez pełnej wspólnoty z Kościołem.¹³²

Może się zdarzyć, że prezbiter posiada upoważnienie do spowiadania od kilku przełożonych. Cofnięcie jego przez jednego z nich nie jest tożsame z całkowitą utratą *facultas*. Taką sytuację normuje kanon 974§2.4. Jeśli prezbiterowi odwołuje habitualne upoważnienie do spowiadania ten ordynariusz miejsca, na terenie diecezji którego prezbiter ma urząd, inkardynację, albo stałe zamieszkanie, to prezbiter traci to upoważnienie do spowiadania w diecezji oraz ponadto upoważnienie do spowiadania w całym Kościele, które miał na mocy kanonu 967§2.¹³³ Zachowuje jednak *facultas* przyznane przez innych przełożonych albo ordynariuszy miejscowych.¹³⁴ Odmiennego zdania jest Wojciech Góralski. Według niego,

¹²⁵ Por. R. SOBAŃSKI, "Urzędy kościelne", w: KKPK 1, 274-275.

¹²⁶ Por. G. DZIERŻON, "Usunięcie z urzędu kościelnego na mocy samego prawa", PK 52(2009) nr 1-2, 39-58.

¹²⁷ Por. KPK 1917, kan. 188.

¹²⁸ Por. J. SYRYCZYK, "Kara ekskomuniki a pełna wspólnota kościelna według Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r.", PK 33(1990) nr 3-4, 188.

¹²⁹ Por. KPK 1983, kan. 974§1.

¹³⁰ Por. PASTUSZKO M., *Sakrament pokuty ...*, dz. cyt., 242-243.

¹³¹ Por. KPK 1917, kan. 880§3.

¹³² Por. Z. JANCZEWSKI, *Ważność sprawowania sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego uzdrowienia i święceń w porządku prawnym Kościoła katolickiego*, Warszawa 2011, 135.

¹³³ Por. P. HEMPEREK, *Uświęcające zadanie Kościoła...*, dz. cyt., 160.

¹³⁴ Por. M. PASTUSZKO, *Sakrament pokuty ...*, dz. cyt., 244-250.

odwołanie prezbiterowi upoważnienia udzielonego przez ordynariusza miejsca inkardynacji albo stałego zamieszkania powoduje skutek wszędzie.¹³⁵

Gdy *facultas* pozbawia inny ordynariusz miejsca, to nie wpływa to na możliwość spowiadania w całym Kościele, jeśli prezbiter spełnia warunki opisane w kanonie 967§2 posiadając upoważnienie do spowiadania z jeszcze innego tytułu. Cofnięcie *facultas* przez ordynariusza miejsca, w diecezji którego prezbiter nie ma stałego miejsca zamieszkania, inkardynacji, urzędu, można porównać z zakazem obcego ordynariusza miejsca do korzystania na jego terenie przez kapłana z możliwości, jakie niesie kanon 967§2. W takim przypadku prezbiter nie może spowiadać ważnie tylko w diecezji obcego ordynariusza.¹³⁶

Ordynariusze miejsca diecezji, do której prezbiter nie jest inkardynowany po odwołaniu upoważnienia, mają obowiązek powiadomić ordynariusza miejsca diecezji, do której ów duchowny jest inkardynowany, albo w przypadku zakonnika jego kompetentnego przełożonego, o zaistniałym zdarzeniu.¹³⁷ Niniejsza norma nie precyzuje o jakiego przełożonego chodzi, gdyż przełożonym zakonnika może być przełożony wyższy¹³⁸ albo inny¹³⁹. Wspomniany obowiązek powiadomienia stanowi novum w stosunku do norm kodeksu Pio-Benedyktyńskiego. Owo powiadomienie ma charakter informacyjny. Jego brak nie wpływa na ważność aktu odwołania. Przełożeni zakonnici nie zostali objęci podobnym obowiązkiem.

Podczas gdy ustawodawca w kanonie 974§2 normuje sytuację odwołania przez ordynariusza miejsca upoważnienia prezbiterowi posiadającemu *facultas* od kilku ordynariuszy miejsca, w kolejnym paragrafie tegoż kanonu został uregulowany przypadek odwołania upoważnienia przez przełożonego instytutu prezbiterowi posiadającemu takowe uprawnienie od kilku przełożonych instytutu. Z lektury kanonu 974§4 dowiadujemy się, że jeśli prezbiterowi upoważnienie odwoła własny przełożony wyższy, wtedy traci ów kapłan *facultas* do spowiadania wszystkich członków instytutu oraz osób przebywających dniem i nocą pod dachem zgromadzenia, na co pozwalał mu kanon 967§3. Otwartą jest kwestia, czy jeśli ów członek instytutu, w sytuacji przed chwilą opisaną, posiadał jeszcze upoważnienie nadane przez innego przełożonego (podległego temuż przełożonemu wyższemu, o którym mowa wcześniej), to czy w zaistniałej sytuacji nadal może prezbiter z niego korzystać względem osób podległych temu „niższemu przełożonemu”. Wydaje się, że ów duchowny nie może z obydwu upoważnień korzystać. Wartą opracowania jest również kwestia skutków cofnięcia prezbiterowi zakonnemu *facultas* przez przełożonego wyższego, w sytuacji kiedy zakonnik posiada upoważnienie od „przełożonego niższego” nie podlegającego wspomnianemu przełożonemu wyższemu. Jeżeli zaś odwołania dokonał niższy przełożony zakonny posiadający do tego kompetencje, to zakonnik traci tylko te uprawnienie, które otrzymał od przełożonego odwołującego i w stosunku do jego podwładnych.¹⁴⁰ Jak zauważa Pastuszko, ciekawym jest, iż poszerzenie zakonnikowi uprawnienia do spowida-

¹³⁵ Por. W. GÓRALSKI, "Władza spowiednika w zakresie odpuszczania grzechów i kar według nowego Kodeksu prawa kanonicznego", PK 27(1984) nr 3-4, 81.

¹³⁶ Por. KPK 1983, kan. 974§2.

¹³⁷ Por. KPK 1983, kan. 974§3; J. S. PŁATEK, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania*, Częstochowa 1996, 314.

¹³⁸ Por. KPK 1983, kan. 620.

¹³⁹ Por. KPK 1983, kan. 625.

¹⁴⁰ Cyt. J. KRUKOWSKI, "Sakrament pokuty", w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, red. W. GÓRALSKI, E. GÓRECKI, J. KRUKOWSKI, J. KRZYWDA, P. MAJER, B. ZUBERT, t. III.2, Poznań 2011, 159.

nia na cały zakon mocą kan. 967§3 następuje bez względu na to, jaki przełożony, to jest – większy czy domowy – udziela zakonnikowi uprawnienia, natomiast odwołanie tego uprawnienia w całym zakonie połączone jest z odwołaniem uprawnienia do spowiadania dokonany przez przełożonego własnego, ale wyższego, nie domowego.¹⁴¹

Duchowny czując się poszkodowanym cofnięciem upoważnienia do spowiadania przez kompetentnego przełożonego instytutu albo ordynariusza miejsca, może odwołać się drogą administracyjną od decyzji.¹⁴²

Oprócz odwołania *facultas* przez kompetentnego przełożonego, upoważnienie do spowiadania w całym Kościele - o którym w kan. 967§2 - ustaje także przez: utratę urzędu (o czym była mowa powyżej), ekskardynację lub utratą stałego zamieszkania.¹⁴³

Ekskardynacja polega na ustaniu ścisłej więzi, która powstała między duchownym a jego diecezją, ewentualnie prałaturą personalną, instytutem życia konsekrowanego czy stowarzyszeniem oraz między duchownym a jego ordynariuszem.¹⁴⁴ Dokonuje się ona w drodze aktu administracyjnego; inkardynacji milczącej związanej z przesiedleniem się duchownego zgodnie z przepisami prawa do innego Kościoła partykularnego po upływie pięciu lat, kiedy zostaną spełnione warunki opisane w kan. 268 KPK; *ipso iure*, gdy duchowny jest przyjęty do instytutu życia konsekrowanego lub instytutu życia apostołskiego, co przewidział ustawodawca w kan. 693.¹⁴⁵ W skutek ekskardynacji z diecezji ordynariusza miejsca, od którego prezbiter otrzymał wcześniej *facultas*, może zaistnieć brak podstaw do tego, aby ów prezbiter mógł spowiadać w całym Kościele na mocy kan. 967§2. Ekskardynacja nie koniecznie musi powodować brak przesłanek do tego by kapłan nie mógł spowiadać na całym świecie. Akt ekskardynacyjny nie jest tożsamy z cofnięciem wcześniej udzielonego upoważnienia. Wobec tego, jeśli dawny ordynariusz nie odwołuje po ekskardynacji udzielonego wcześniej *facultas*, to znaczy, że kapłan może w swojej dawnej diecezji nadal spowiadać.¹⁴⁶ Teoretycznie, gdyby ekskardynowany prezbiter dalej mieszkał na stałe w tej diecezji, albo pełnił urząd z którym związane jest *ipso iure* uprawnienie do spowiadania, to mógłby wtedy nadal spowiadać we wszystkich diecezjach na mocy kan. 967§2.

Jak już wcześniej wspomniano, utrata *facultas* w całym Kościele może nastąpić w wyniku zmiany stałego miejsca zamieszkania, które traci się poprzez odejście z miejsca zamieszkania, połączone z zamiarem niepowracania. Obydwa te czynniki muszą zaistnieć łącznie. Zamiar niepowracania istnieje także, gdy ktoś rezygnuje z dotychczasowego zamieszkania i nie zamierza wrócić na to miejsce o takim samym charakterze. Można opuścić zamieszkanie stałe z zamiarem powrotu na zamieszkanie tymczasowe. Sam pięcioletni pobyt na nowym miejscu, powodujący nabycie nowego stałego miejsca zamieszkania, nie powoduje utraty poprzedniego stałego zamieszkania, jeśli jego opuszczeniu nie towarzyszył zamiar niepowracania.¹⁴⁷ Zakonnicy tracą miejsce zamieszkania, niezależnie od tego gdzie

¹⁴¹ Cyt. M. PASTUSZKO, *Sakrament pokuty...*, dz. cyt., 247.

¹⁴² Por. KPK 1983, kan. 1732-1739.

¹⁴³ Por. KPK 1983, kan. 975.

¹⁴⁴ Por. T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według ...*, dz. cyt., t. 2, 79.

¹⁴⁵ Por. J. KRUKOWSKI, "Wierni chrześcijanie", w: KKPK II. 1, 87-88.

¹⁴⁶ Należy jednak zwrócić uwagę, czy udzielenie *facultas* do spowiadania nie było obwarowane warunkami – np. jego trwanie uzależnione jest od inkardynacji do diecezji udzielającego.

¹⁴⁷ Por. R. SOBĄŃSKI, "Osoby fizyczne i prawne", w: KKPK 1, 176.

aktualnie przebywają, wraz z przeniesieniem, dokonany przez kompetentnego przełożonego do innego domu, znajdującego się poza granicami Kościoła partykularnego, na terenie którego znajdował się dom do którego oficjalnie przynależeli. Za termin, w którym dokonuje się utrata miejsca zamieszkania zakonników, można przyjąć dzień oznaczony przez przełożonego na wykonanie jego decyzji o przeniesieniu.¹⁴⁸

Gdyby prezbiter otrzymał habitualne upoważnienie do spowiadania, od ordynariusza diecezji, w której posiadał stałe zamieszkanie, ale nie jest do niej inkardynowany, oraz nie pełnił w niej żadnego urzędu, z którym związane jest *ipso iure* facultas do spowiadania, wraz z utratą stałego miejsca zamieszkania prezbiter traci prawo do spowiadania w całym Kościele. Gdyby ordynariusz nie odwołał tego upoważnienia, prezbiter zachowuje je w granicach terytorium diecezji tegoż ordynariusza, chyba że przy udzieleniu facultas był sformułowany warunek, że jest ono nadane na czas np. inkardynacji bądź posiadania stałego zamieszkania w diecezji nadającego upoważnienie.

3. Ograniczenie upoważnienia do spowiadania

Na wstępie niniejszego podrozdziału należy zwrócić uwagę, że zachodzą w Kościele przypadki, kiedy spowiednik mimo posiadanego *facultas* do spowiadania nie może udzielić ważnego rozgrzeszenia. Dzieje się tak z racji interwencji ustawodawcy w strukturę aktu prawnego (aktu rozgrzeszenia) z powodu grzechu, albo kary. Prawodawca, poprzez swoją interwencję sprawia, iż podjęty przez spowiednika akt rozgrzeszenia w danych okolicznościach staje się nieskuteczny, a tym samym nieważny. Innymi słowy, swą decyzją przeszkadza naturalnej skuteczności aktu.¹⁴⁹ Odmiennego zdania, co do rozgrzeszenia penitenta znajdującego się w karach jest Adamczewski. Według niego zakaz rozgrzeszania osób znajdujących się w karach kościelnych nie ma sankcji nieważności i nie jest absolutny. Rozgrzeszenie penitenta wbrew zakazowi byłoby ważne, ale niegodziwe.¹⁵⁰ Kodeks promulgowany przez Jana Pawła II nie zawiera podstaw prawnych dla zastrzegania sobie grzechów przez biskupów diecezjalnych, chociaż w braku normy uniezwalniającej ich do tego, ewentualne dokonanie takiej rezerwacji ograniczyłoby zapewne władzę spowiedników.¹⁵¹

Ograniczenie władzy rozgrzeszania na mocy prawa powszechnego z racji grzechu, zachodzi w jednym przypadku.¹⁵² Ustawodawca w kodeksie z 1983 roku zamieścił normę uniezwalniającą akt rozgrzeszenia, jakiego dokonuje każdy kapłan wobec współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu. Absolucja taka jest ważna tylko w przypadku niebezpieczeństwa śmierci współnika w grzechu.¹⁵³ Warto zwrócić uwagę, że niniejszy kanon nie zawiera wzmianki, którą można było odnaleźć w normach kodeksu Pio-

¹⁴⁸ Por. W. ADAMCZEWSKI, *Ważniejsze kwestie prawne...*, dz. cyt., 233.

¹⁴⁹ Por. G. DZIERŻON, *Niezdolność do zawarcia małżeństwa jako kategoria kanoniczna*, Warszawa 2002, 59.

¹⁵⁰ Por. W. ADAMCZEWSKI, *Ważniejsze kwestie prawne...*, dz. cyt., 231.

¹⁵¹ Por. P. HEMPEREK, "Ograniczenie władzy rozgrzeszenia z racji grzechów i cenzur kościelnych w świetle prac nad reformą prawa kanonicznego", *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 28(1981), z. 5, 43-59; J. BAKALARZ, "Posoborowa reforma dyscypliny pokutnej", *Kościół i Prawo* 1(1981), 79-126.

¹⁵² Por. A. DROŹDZ, *Sakrament pojednania z Bogiem i z Kościołem. Teologia moralna szczegółowa*, Tarnów 1994, 106.

¹⁵³ Por. KPK 1983, kan. 977.

Benedyktyńskiego¹⁵⁴, jakoby rozgrzeszenie takie było niegodziwe w sytuacji, gdy znajdował się inny kapłan, nawet bez jurysdykcji, który by mógł wyspowiadać owego współnika w grzechu.¹⁵⁵ Kodeks Jana Pawła II za próbę rozgrzeszenia współnika w grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu poza niebezpieczeństwem śmierci przewiduje ekskomunikę *latae sententiae* zastrzeżoną Stolicy Apostolskiej.¹⁵⁶

Władza rozgrzeszenia może zostać ograniczona także pośrednio ze względu na karę, którą zaciągnął penitent. Ekskomunika i interdikt zabraniają bowiem przyjmowania sakramentów.¹⁵⁷ Z niektórych kar zwolnić może jedynie Stolica Apostolska, a z innych ordynariusz miejsca. Jeśli więc spowiednik nie ma władzy uwolnienia z kary zabraniającej przyjmowania sakramentów, a co za tym idzie sakramentu pokuty, tym samym nie ma prawa udzielić abszolucji, chyba że zachodzi niebezpieczeństwo śmierci, albo wypadek naglący (*casus urgens*).

Prawo uwalniania od kar w sakramencie pokuty w różnym zakresie posiadają: każdy biskup¹⁵⁸, kanonik penitencjarz kościoła katedralnego i kolegiackiego¹⁵⁹, kapelani w szpitalach więzieniach oraz kapelani podróżujący na morzu¹⁶⁰. W zakresie sakramentalnym mogą z niego korzystać także ordynariusze, którzy zwalniają z kar w zakresie zewnętrznym.¹⁶¹ Poza tymi osobami inni spowiednicy mogą uwalniać od kar, gdy do tego zostali delegowani zgodnie z kanonem 137§2 KPK przez ordynariuszy, o których mowa w kanonach 1355-1356. Zwalnianie z kar w sakramencie pokuty przez wymienionych spowiedników najczęściej dotyczy cenzur jeszcze niedeklarowanych i niezastrzeżonych Stolicy Apostolskiej.¹⁶²

W sytuacji, kiedy penitentowi ze względu na zaciągniętą karę ekskomuniki lub interdytu (*latae sententiae*) jeszcze niedeklarowaną, trudno pozostać jest w grzechu ciężkim przez czas konieczny do zniesienia cenzury przez kompetentnego przełożonego, prawodawca zezwala spowiednikowi, nieposiadającemu w zwykłych warunkach władzy uwalniania z cenzur, na udzielenie rozgrzeszenia. Dzieje się tak dlatego, gdyż wspomniana sankcja w tych okolicznościach uległa zawieszeniu.¹⁶³ Spowiednik korzystający z tego prawa, powinien pod groźbą ponownego popadnięcia w cenzurę, nałożyć na penitenta

¹⁵⁴ Por. KPK 1917, kan. 884.

¹⁵⁵ Por. S. WITEK, *Sakrament pojednania*, Poznań-Warszawa 1979, 371-372.

¹⁵⁶ Por. KPK 1983, kan. 1378§1; Z. JANCZEWSKI, *Ważność sprawowania sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego uzdrowienia i święceń w porządku prawnym Kościoła Katolickiego*, Warszawa 2011, 134-135.

¹⁵⁷ Por. KPK 1983, kan. 1331§1 n. 2., 1332; P. HEMPEREK, *Ograniczenia władzy rozgrzeszania...*, dz. cyt., 45-60.

¹⁵⁸ Por. KPK 1983, kan. 1355§2.

¹⁵⁹ Por. KPK 1983, kan. 508§1.

¹⁶⁰ Por. KPK 1983, kan. 566§2.

¹⁶¹ Por. KPK 1983, kan. 1355-1356.

¹⁶² Por. J. SYRYCZYK, "Pojęcie ekskomuniki w świetle zadań pastoralnych Kościoła w projekcie prawa kanonicznego z 1973 r. oraz w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r.", PK 32(1989) nr 1-2, 147.

¹⁶³ Por. W. GÓRALSKI, "Uwalnianie od kar w świetle nowego Kodeksu prawa kanonicznego", *Studia Płockie* 13(1985), 55-56.

obowiązek odniesienia się w przeciągu miesiąca do kompetentnego kapłana celem zastosowania się do jego zaleceń. Może również sam w imieniu penitenta odnieść się do kapłana upoważnionego do zdejmowania cenzur.¹⁶⁴

Kapłan może także udzielić rozgrzeszenia osobie podlegającej karze ekskomunikacji albo interdyktu *latae sententiae*, niedeklarowanej, ilekroć przestrzeganie cenzury niesie niebezpieczeństwo zniesławienia albo zgorszenia. Warunkiem do skorzystania z takiego uprawnienia jest, aby kara za przestępstwo nie była notoryczna.¹⁶⁵ Ustawodawca w obowiązującym prawie utrzymał częściowo stanowisko, jakie zajmował kodeks z 1917 roku w kanonie 2231 w prezentowanej materii, jednakże do warunku zawieszającego egzekucję kary, jakim było zniesławienie (o którym było w KPK z 1917r.) dodał kolejny warunek - zgorszenie.¹⁶⁶

Opisane do tej pory sytuacje, w których kapłan posiadający upoważnienie do spowiadania, nie mógł ważnie dać absencji, były wynikiem ograniczeń nałożonych przez ustawodawcę, ze względu na grzechy penitenta. Na zakończenie należy zauważyć, że są także sytuacje, w których kapłan posiadający *facultas* do spowiedzi, nie powinien z niego korzystać i to nie ze względu na grzechy lub kary spoczywające na penitencie, lecz ze względu na sankcje, pod które popadł sam spowiednik.¹⁶⁷ Jak wnioskujemy z analizy obowiązujących przepisów, z upoważnienia do spowiadania nie powinien korzystać kapłan: ekskomunikowany¹⁶⁸, ukarany interdyktem¹⁶⁹ oraz zasuspendowany, jeśli kara ta dotyczy wszystkich czynności władzy święceń bądź spowiadania, względnie wykonywanie urzędu, z którym związane jest *facultas* do rozgrzeszenia.¹⁷⁰ Jeśli kary zaciągnięte przez kapłana nie zostały prawnie zadeklarowane w postępowaniu sądowym lub administracyjnym, zakaz ten zostaje czasowo zawieszony, ilekroć wierny prosi o sakrament z jakiegokolwiek słusznej przyczyny.¹⁷¹ W przypadku cenzury zadeklarowanej, zakaz sprawowania sakramentów przez kapłana ustaje w sytuacji zagrożenia życia penitenta. Poza niebezpieczeństwem śmierci, w przypadku cenzury *ferendae sententiae*, kapłan posiadający upoważnienie do spowiedzi w związku z urzędem, będzie udzielał rozgrzeszenia nieważnie¹⁷², w innych przypadkach niegodziwie, jeśli nie zostanie ono odwołane osobnym aktem kompetentnego przełożonego, gdyż kan. 1331 i 1332 KPK z 1983 roku nie zawierają klauzuli unieważniającej.¹⁷³

¹⁶⁴ Por. KPK 1983, kan. 1357§1.

¹⁶⁵ Por. KPK 1983, kan. 1352§2.

¹⁶⁶ Por. J. SYRYCZYK, "Wymiar kar „latae sententiae” w świetle przepisów Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku", PK 28(1985) nr 3-4, 61-62.

¹⁶⁷ Por. M. PASTUSZKO, *Sakrament pokuty...*, dz. cyt., 250.

¹⁶⁸ Por. KPK 1983, kan. 1 n. 2.

¹⁶⁹ Por. KPK 1983, kan. 1332.

¹⁷⁰ Por. KPK 1983, kan. 1333 §1.

¹⁷¹ Por. KPK 1983, kan. 1335; J. BAKALARZ, "Posoborowa reforma dyscypliny pokutnej", *Kościół i Prawo* 1(1981), 79-125.

¹⁷² Por. KPK 1983, kan. 194.

¹⁷³ Por. W. ADAMCZEWSKI, *Ważniejsze kwestie prawne...*, dz. cyt., 231.

Podsumowanie

W porównaniu z normami zamieszczonymi w kodeksie z 1917 roku, prawo promulgowane po 1983 roku, dotyczące ważnego administrowania sakramentu pokuty, uległo poważnej zmianie i uproszczeniu. Wspiera się ono na dwóch fundamentalnych normach dotyczących spowiedzi - kanonie 966, wymagającym do ważności rozgrzeszenia, posiadania *facultas* do słuchania spowiedzi oraz kanonie 967§2, w którym uregulowano możliwość wykonywania władzy rozgrzeszania na całym świecie. Dzięki tym dwóm normom ważne sprawowanie sakramentu pokuty jest wyraźnie zakotwiczone w sakramencie święceń, choć władza słuchania spowiedzi nie jest powierzana na mocy święceń prezbiteratu, ale udzielana jest: mocą samego prawa, w związku z piastowanym urzędem lub przez udzielenie kompetentnej władzy.

Ustawodawca zakłada, że prezbiter wraz ze święceniami otrzymuje wszystkie *munera* (a zatem również *munus* odpuszczania grzechów), z których się składa władza święceń, ale równocześnie precyzuje, że dla ważnego wykonywania tego *munus*, musi otrzymać władzę jego wypełnienia. *Facultas* nie jest czymś dodanym z zewnątrz do władzy święceń - udzielonej przez sakrament kapłaństwa, ale jest zdolnością do wykonywania jej dla dobra Kościoła. Upoważnienie do sprawowania sakramentu pokuty w swej naturze wiąże się najgłębiej z wewnętrzną treścią „wiązania” i „rozwiązywania”, jaka wynika z władzy kluczy w Kościele¹⁷⁴.

FACULTY OF HEARING CONFESSIONS ACCORDING CODE OF CANON LAW FROM 1983.

Summary

To be a true and valid minister of the sacrament of penance two necessary and different elements are restrictively required: power of order (*ex iure divino*) and faculty to exercise the power over the individual member of the Faithful to whom he gives absolution (*ex iure positivo Ecclesiae*). The faculty to “hear” confessions is understood as the faculty to exercise the power of orders to “absolve” penitents from their sins.

Not every priest is granted the faculty for confessions for all the Faithful anywhere in the world. The Roman Pontiff, cardinals and bishops have the faculty of hearing the confessions everywhere in the world by the law itself. Moreover those who possess the faculty of hearing confessions habitually whether by virtue of the office or granted by the Ordinary of place of incardination or permanent habitation can exercise that faculty elsewhere unless the local ordinary has denied it in a particular case.

Revocation of the penitential faculty is an administrative act by those in power of governance, just like the concession of this faculty. The normative provisions regarding the effects of the revocation follow the same principles – but in the opposite sense – as those established for universal extension, attainment, and concession. The scope in which the faculty is lost depends on those who revoked it.

¹⁷⁴ Por. Mt 16,29; Mk 18,18; J 20,23.